

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

به نام خدا

نشور اخلاق پژوهش

بیامیزی از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه‌ایست جایگاه دانشگاه در
اعلامی فرهنگ و تمدن بشری مادی‌شویان و اخصای بیمنت علمی و احدی‌های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده‌و
از آن سخن می‌کنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به‌شائبه‌های غیر علمی می‌آلایند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب‌داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و اشته‌نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با و حرمت با در انجام تحقیقات و رعایت جانب‌تقد و خودداری از هرگونه حرمت‌شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پژوهش‌میدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد‌های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای پی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان‌سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و حقوق
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه و حقوق ایران

استاد راهنما:

دکتر امرالله نیکومنش

استاد مشاور:

دکتر محمد سپهری

پژوهشگر:

محبوبه عصاران قمی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به ساحت مقدس مهدوی- روحی فداه

اللهم عجل فرجه و سهل مخرجه

بسم الله

از لطف بی پایان الهی که توفیق ^{سطح}سیم وارائه این پایان نامه را به من داد. از
اساتید محترم جناب آقای دکتر نیکونش و جناب آقای دکتر سپهری و جناب
آقای پور منوچهری و کلیه اساتیدی که مراد این راه یاری نمودند. همچنین از
زحمات مادر مهربانم که در جهات گوناگون مرا همراهی فرمودند و از خداوند مهربان
برای ایشان سلامتی و طول عمر و عزت دو جهان را خواستارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محبوبه عصاران قمی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۶۶۴۳۰۰ در رشته فقه و حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۲۳ از پایان نامه خود تحت عنوان:

حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه و حقوق ایران

با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۲۳

دانشجوی کارشناسی ارشد محبوبه عصاران قمی از پایان نامه دفاع نموده و با

نمره بحروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه : ۱۰۱۲۰۴۰۷۹۰۱۰۰۷
عنوان پایان نامه : حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه و حقوق ایران		
نام و نام خانوادگی دانشجو : محبوبه عصاران قمی	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۹/۱۰/۷	
شماره دانشجویی : ۸۸۰۸۳۶۶۴۳۰۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۱/۶/۲۳	
رشته تحصیلی : فقه و حقوق اسلامی	استاد / استادان راهنما : دکتر امراله نیکومش	
استاد / استادان مشاور: دکتر محمد سپهری		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف ، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>حریم خصوصی را می توان قلمرو از زندگی هر فرد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. منازل و اماکن خصوصی، جسم افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهمترین عرصه های حریم خصوصی هستند.</p> <p>با آنکه مطالعه تاریخی نشان می دهد مسئله حریم خصوصی و حمایت از آن کم و بیش در همه جوامع مطرح بوده است، اما دغدغه حمایت از حریم خصوصی از دغدغه های جدی جوامع امروز و زاینده تحولات مختلف سده اخیر است که در همه جوامع با کمی دیر و زود به وقوع پیوسته یا در حال وقوع است.</p> <p>یکی از این تحولات، شناسایی هویت فردی و حقوق و آزادیهای ملازم با آن است. در گذشته، فرد انسانی در پس نظامات سیاسی، اجتماعی، شبه دینی و فلسفی قرار داشت اما در جوامع امروز، انسان سوژه ای خود مختار و دارای هویت و هستی مستقل از نظامات کلی شناخته می شود که دارای حقوق و آزادی های ذاتی است. این هویت مستقل می تواند در خصوص کم و کیف روابطش با جامعه و دولت تصمیم گیری کند و حوزه ای برای خود تعریف کند که مصون از تعرض جامعه و دولت باشد.</p> <p>علاوه بر تحولات نظری ، نقش تحولات علمی و فنی نیز در اهمیت یافتن حریم خصوصی بسیار چشمگیر بوده است. تحولات علمی و فنی سبب شده است به دست آوردن ، ضبط و نگهداری حجم انبوهی از اطلاعات خصوصی افراد به آسانی و با روشهای مختلف پنهانی و آشکار ممکن است . به طوری که اکنون بسیاری از دستگاه های دولتی و متصدیان مشاغل خصوصی نظیر شرکتها ، بانکها و فروشگاه ها به دلایل متعدد و با استفاده از وسایلی نظیر تلویزیون های مدار بسته و دوربینهای ویدئویی، بر اعمال و رفتار و گفتار کارکنان و ارباب رجوع و مصرف کنندگان، نظارتهای سمعی بصری دارند، این نگرانی وجود دارد که آن ها اطلاعاتی که خواسته یا نخواست جمع آوری می کنند سوء استفاده کنند و به ویژه آن اطلاعات را به ضرر افرادی که اطلاعات مربوط به آنها است به کار برند.</p> <p>از یک سو حریم خصوصی ، می تواند مانع از آن شود که اطلاعات راجع به زندگی خصوصی، به وسیله ای برای در هم شکستن آزادی و استقلال انسانها ، سلطه یافتن بر آنها و استفاده ابزاری از آنها تبدیل شود. با توجه به اینکه افراد جامعه نوعاً اموری را خصوصی قلمداد می کنند که نقطه ضعف آنها محسوب می شود یا با آبرو و حیثیتشان در ارتباط است ، اگر از این حریم حمایت نشود سبب می شود برخی در صدد برآیند با دستیابی به این اطلاعات، فردی یا افرادی را که به افشای این اطلاعات ، آبرو و حیثیتشان در خطر می افتد تهدید کنند و از آنها برای برآورده ساختن امیال و خواسته های خود استفاده کنند.</p> <p>علاوه بر این ، حمایت از حریم خصوصی، شرایط لازم برای رشد و تکامل شخصیت افراد را فراهم می آورد، این امکان را برای انسانها فراهم می سازد که فارغ از فشارها و ملاحظاتی و محدودیتات بیرونی مختلف ، عرصه های خلوت و تنهایی و آرامش و امنیت خاطر برای خود داشته باشند و در آن عرصه ها با تعقیب اهداف و غایبات کاملاً خصوصی و خالصانه ، درجات مختلفی از صمیمیت را مطابق با میل خود با دیگر همنوعان برقرار کنند و به ویژه در عرصه ابراز عواطف ، احساسات ، شخصیت خود را شکوفا سازند.</p> <p>در نظام حقوقی ایران از حریم خصوصی به صورت مشخص و معون حمایت نشده است همانند موضع نظام حقوقی اسلام ، موضع حقوقی موضوعه ایران نسبت به حریم خصوصی یک موضع تحویل گرایانه است . در ایران حقوق آزادیهایی که تحت عنوان، حریم خصوصی قابل حمایت هستند غالباً بطور ضمنی و در بطن قواعد مختلف ، هر چند بصورت ناقص ، مورد حمایت قرار گرفته اند.</p> <p>در چنین وصفی علاوه بر آنکه تدوین قانون حمایت از حریم خصوصی برای رفع خلأ قانونی در این باره ضرورت دارد، آگاهی دادن و اطلاع رسانی درباره مفاهیم و مصادیق حریم خصوصی و تجربیات سایر کشور ها در زمینه حمایت از حق حریم خصوصی نیز می تواند تأثیر مهمی در مشخص شدن جایگاه این حق در روابط فردی و اجتماعی داشته باشد. لذا تبیین حدود حق حریم خصوصی ومقوله های مهم آن از اهداف مهم این پژوهش است.</p> <p>این رساله در چهار فصل تنظیم شده است. در فصل نخست به کلیات بحث وواژه شناسی مفاهیم حریم خصوصی وسیر تحولات آن در فقه و حقوق موضوعه ایران و سایرکشورها اشاره شده و در فصل دوم به مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه پرداخته ایم و در فصل سوم به مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران اشاره نموده ایم و در فصل چهارم به تراجم حریم خصوصی و حقوق عمومی پر داخته تا خاستگاه بحث حمایت کیفری از حریم خصوصی و صدور تلافی آن مشخص و معلوم گردد.</p>		
نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه		
☐ مناسب است		
☐ مناسب نیست		
تاریخ و امضا :		

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
	فصل اول: کلیات
۴	۱-۱ مقدمه
۴	۱-۱-۱ بیان مسئله
۶	۱-۱-۲ ضرورت تحقیق
۷	۱-۱-۳ اهداف پژوهش
۷	۱-۱-۴ پیشینه تحقیق
۸	۱-۱-۵ سئوالات تحقیق
۸	۱-۱-۶ فرضیات تحقیق
۹	۱-۱-۷ روش تحقیق
۱۰	۱-۱-۸ ساختار تحقیق
۱۱	۱-۲ واژه شناسی
۱۱	۱-۲-۱ مفهوم حریم خصوصی
۱۱	۱-۲-۱-۱ معنای لغوی حریم خصوصی
۱۳	۱-۲-۱-۲ معنای اصطلاحی حریم خصوصی
۱۴	۱-۲-۱-۲-۱ معنای اصطلاحی حریم خصوصی در فقه امامیه:
۱۵	۱-۲-۱-۲-۲ اصطلاح حریم خصوصی در حقوق ایران
۲۰	۱-۲-۲ مفاهیم اصطلاحات کلیدی
۲۲	۱-۳ سیر تحولات حریم خصوصی
۲۲	۱-۳-۱ سیر تحولات حریم خصوصی در فقه
۲۴	۱-۳-۲ سیر تحولات حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران
۲۷	۱-۳-۳ سیر تحولات حریم خصوصی در سایر نظامهای حقوقی
۲۸	۱-۳-۳-۱ حریم خصوصی در حقوق انگلستان
۲۹	۱-۳-۳-۲ حریم خصوصی در حقوق فرانسه
۳۰	۱-۳-۳-۳ حریم خصوصی در امریکا

فصل دوم: مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه

- ۱-۲-۱-۲ مبانی حریم خصوصی در فقه امامیه ۳۳
- ۱-۱-۲ کتاب ۳۳
- ۱-۱-۱-۲ سوره حجرات ، آیه ۱۲ ۳۳
- ۲-۱-۱-۲ سوره نور ، آیات ۲۷ و ۲۸ ۳۵
- ۳-۱-۱-۲ سوره نور ، آیات ۳۰ و ۳۱ ۳۶
- ۲-۱-۲ سنت ۳۸
- ۱-۲-۱-۲ روایات دال بر حرمت تجسس و تفتیش اموال دیگران و کشف لغزشهای ایشان ۳۸
- ۲-۲-۱-۲ روایات دال بر حرمت و احترام حریم خصوصی منازل و اموال ۳۹
- ۳-۲-۱-۲ روایت لاضرر و لاضرار ۳۹
- ۴-۲-۱-۲ هدر بودن خونِ نظاره گر به منازل ۴۰
- ۵-۲-۱-۲ روایت دال بر ممنوعیت استراق سمع ۴۱
- ۶-۲-۱-۲ روایات دال بر ممنوعیت افشاء سر ۴۲
- ۳-۱-۲ عقل ۴۳
- ۱-۳-۱-۲ حریم خصوصی و آزادی و استقلال فردی ۴۵
- ۱-۱-۳-۱-۲ آزادی و استقلال فردی در برابر هموعان ۴۵
- ۲-۱-۳-۱-۲ آزادی و استقلال فردی در برابر دولت ۴۶
- ۲-۳-۱-۲ حریم خصوصی و آبرو و حیثیت افراد ۴۹
- ۳-۳-۱-۲ نیاز فطری انسان به حریم خصوصی ۴۹
- ۴-۳-۱-۲ اصل کرامت ذاتی بشر ۴۹
- ۵-۳-۱-۲ اصل حرمت و احترام به عرض و آبرو ۵۱
- ۶-۳-۱-۲ اصل لزوم کتمان سِر ۵۱
- ۴-۱-۲ اجماع ۵۳
- ۲-۲ قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در حقوق اسلام ۵۳
- ۱-۲-۲ ممنوعیت تجسس و تحسس و تفتیش ۵۵
- ۲-۲-۲ ممنوعیت ورود به منازل بدون استیذان ۵۸
- ۳-۲-۲ ممنوعیت استراق سمع ۵۹
- ۴-۲-۲ ممنوعیت استراق بصر ۵۹

- ۵-۲-۲ ممنوعیت سوءظن ۶۱
- ۶-۲-۲ ممنوعیت نمیمه و غیبت ۶۴
- ۷-۲-۲ ممنوعیت سب و هجو و قذف ۶۵
- ۸-۲-۲ ممنوعیت اشاعه فحشاء و هتك ستر ۶۶
- ۹-۲-۲ ممنوعیت خیانت در امانت ۶۷

فصل سوم: مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران

- ۱-۳ مبانی حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران ۷۰
- ۱-۱-۳ مبانی اسلامی نظام حقوقی ایران ۷۰
- ۲-۱-۳ قانون اساسی ۷۲
- ۳-۱-۳ قانون آیین دادرسی کیفری ۷۴
- ۴-۱-۳ قانون مجازات اسلامی ۸۰
- ۲-۳ قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران ۸۵
- ۱-۲-۳ حریم منزل و خلوت افراد ۸۵
- ۱-۱-۲-۳ نیاز به حمایت از حریم منزل و خلوت ۸۵
- ۲-۱-۲-۳ انواع ورود به منزل و خلوت ۸۷
- ۳-۱-۲-۳ حریم خصوصی در اتومبیل ۹۱
- ۴-۱-۲-۳ احراز ورود به حریم منزل و خلوت ۹۲
- ۲-۲-۳ حریم جسمانی افراد و حمایت از آن ۹۴
- ۱-۲-۲-۳ تفتیش عقیده ۹۴
- ۲-۲-۲-۳ توقیف و تفتیش افراد ۹۵
- ۳-۲-۲-۳ بازرسی و تفتیش داخلی بدن ۹۷
- ۴-۲-۲-۳ تشخیص هویت از طریق مشخصات جسمی ۹۸
- ۵-۲-۲-۳ استفاده از کارتهای تشخیص هویت ۹۸
- ۳-۲-۳ حریم خصوصی متقاضیان کار و کارکنان ۹۸
- ۱-۳-۲-۳ تاثیر پیشرفت علم بر نقض حریم خصوصی به دست کارفرمایان ۹۹
- ۲-۳-۲-۲ میزان انتظار از حریم خصوصی در اماکن کار ۱۰۰
- ۳-۳-۲-۳ نظارت ویدئویی علنی و پنهانی در محل کار ۱۰۱
- ۴-۲-۳ حریم خصوصی در فعالیتهای رسانه ای ۱۰۳

۱۰۶.....	۵-۲-۳ حریم اطلاعات شخصی
۱۰۸.....	۶-۲-۳ حریم ارتباطات خصوصی
۱۰۸.....	۱-۶-۲-۳ مفهوم ارتباطات خصوصی و لزوم حمایت از آن
۱۰۹.....	۲-۶-۲-۳ باز کردن و تفتیش مرسولات پستی
۱۱۱.....	۳-۶-۲-۳ رهگیری تلفن ها و سیگنال های رادیویی
۱۱۲.....	۴-۶-۲-۳ رهگیری داده های رایانه ای و ارتباطات اینترنتی
۱۱۴.....	۷-۲-۳ حریم خصوصی در فضای سایبری
۱۱۶.....	۱-۷-۲-۳ حمایت از داده ها
۱۱۶.....	۱-۱-۷-۲-۳ اصول حاکم
۱۱۷.....	۲-۱-۷-۲-۳ طبقه بندی داده ها
۱۲۰.....	۲-۷-۲-۳ حمایت های کیفی
۱۲۱.....	۱-۲-۷-۲-۳ حمایت های عام
۱۲۳.....	۲-۲-۷-۲-۳ حمایت های خاص
	فصل چهارم: تزامم حریم خصوصی و حقوق عمومی
۱۲۹.....	۱-۴ حقوق خصوصی و فردی
۱۲۹.....	۱-۱-۴ اقسام حقوق خصوصی
۱۲۹.....	۲-۱-۴ منابع حقوق خصوصی و فردی
۱۳۱.....	۲-۴ حقوق عمومی
۱۳۱.....	۱-۲-۴ اقسام حقوق عمومی
۱۳۲.....	۳-۴ اقسام قوانین خصوصی
۱۳۲.....	۱-۳-۴ اقسام قوانین حقوق خصوصی
۱۳۲.....	۱-۱-۳-۴ قوانین مفسر اراده (تفسیری)
۱۳۳.....	۲-۱-۳-۴ قوانین الزامی
۱۳۳.....	۳-۱-۳-۴ قوانین اختیاری
۱۳۳.....	۴-۴ موارد سکوت قانون ، اجمال قانون و تعارض قوانین
۱۳۳.....	۱-۴-۴ سکوت قانون
۱۳۴.....	۲-۴-۴ اجمال قانون
۱۳۴.....	۳-۴-۴ تعارض قوانین

- ۴-۵-۵ نقش حقوق کیفری در تقویت حوزه عمومی از طریق ترک مداخله در آنها ۱۳۵
- ۴-۵-۱ مطبوعات ۱۳۵
- ۴-۵-۲ احزاب سیاسی ۱۳۸
- ۴-۶-۶ حمایت حقوق کیفری از حوزه خصوصی ۱۴۰
- ۴-۶-۱ واکنش کیفری به نقض حریم خصوصی ۱۴۰
- ۴-۶-۲ اهمیت قلمرو شخصی و خصوصی و حق خلوت ۱۴۲
- ۴-۶-۳ حریم خصوصی فیزیکی، ارتباطی و اطلاعاتی ۱۴۳
- ۴-۷-۷ تهدید کنندگان حریم خصوصی ۱۴۶
- ۴-۷-۱ دولت و اشخاص عمومی ۱۴۶
- ۴-۷-۲ اشخاص خصوصی ۱۴۹
- ۴-۷-۳ دامنه امنیت حریم خصوصی و تهدید آن ۱۵۰
- ۴-۷-۴ تلاقی حریم خصوصی و آزادی اطلاعات ۱۵۴
- ۴-۷-۴-۱ خاستگاه بحث ۱۵۴
- ۴-۷-۴-۲ تلاقی در فضای حقیقی ۱۵۵
- ۴-۷-۴-۳ تلاقی در فضای سایر ۱۵۹
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۶۱
- فهرست منابع ۱۶۷

چکیده

حریم خصوصی را می توان قلمروی از زندگی هر فرد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. منازل و اماکن خصوصی، جسم افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهمترین عرصه های حریم خصوصی هستند. با آنکه مطالعه تاریخی نشان می دهد مسئله حریم خصوصی و حمایت از آن کم و بیش در همه جوامع مطرح بوده است، اما دغدغه حمایت از حریم خصوصی از دغدغه های جدی جوامع امروز و زاینده تحولات مختلف سده اخیر است که در همه جوامع با کمی دیر و زود به وقوع پیوسته یا در حال وقوع است.

یکی از این تحولات، شناسایی هویت فردی و حقوق و آزادیهای ملازم با آن است. در گذشته، فرد انسانی در پس نظامات سیاسی، اجتماعی، شبه دینی و فلسفی قرار داشت اما در جوامع امروز، انسان سوژه ای خود مختار و دارای هویت و هستی مستقل از نظامات کلی شناخته می شود که دارای حقوق و آزادی های ذاتی است. این هویت مستقل می تواند در خصوص کم و کیف روابطش با جامعه و دولت تصمیم گیری کند و حوزه ای برای خود تعریف کند که مصون از تعرض جامعه و دولت باشد.

علاوه بر تحولات نظری، نقش تحولات علمی و فنی نیز در اهمیت یافتن حریم خصوصی بسیار چشمگیر بوده است. تحولات علمی و فنی سبب شده است به دست آوردن، ضبط و نگهداری حجم انبوهی از اطلاعات خصوصی افراد به آسانی و با روشهای مختلف پنهانی و آشکار ممکن است. به طوری که اکنون بسیاری از دستگاه های دولتی و متصدیان مشاغل خصوصی نظیر شرکتها، بانکها و فروشگاه ها به دلایل متعدد و با استفاده از وسایلی نظیر تلویزیون های مدار بسته و دوربینهای ویدئویی، بر اعمال و رفتار و گفتار کارکنان و ارباب رجوع و مصرف کنندگان، نظارت های سمعی بصری دارند، این نگرانی وجود دارد که آن ها اطلاعاتی که خواسته یا نخواستہ جمع آوری می کنند سوء استفاده کنند و به ویژه آن اطلاعات را به ضرر افرادی که اطلاعات مربوط به آنها است به کار برند.

از یک سو حریم خصوصی، می تواند مانع از آن شود که اطلاعات راجع به زندگی خصوصی، به وسیله ای برای در هم شکستن آزادی و استقلال انسانها، سلطه یافتن بر آنها و استفاده ابزاری از آنها تبدیل شود. با توجه به اینکه افراد جامعه نوعاً اموری را خصوصی قلمداد می کنند که نقطه ضعف آنها محسوب می شود یا با آبرو و حیثیتشان در ارتباط است، اگر از این حریم حمایت نشود سبب می شود برخی در صدد برآیند با دستیابی به این اطلاعات، فردی یا افرادی را که به افشای این اطلاعات، آبرو و حیثیتشان در خطر می افتد تهدید کنند و از آنها برای برآورده ساختن امیال و خواسته های خود استفاده کنند.

علاوه بر این، حمایت از حریم خصوصی، شرایط لازم برای رشد و تکامل شخصیت افراد را فراهم می آورد، این امکان را برای انسانها فراهم می سازد که فارغ از فشارها و ملاحظات و محذورات بیرونی مختلف، عرصه های خلوت و تنهایی و آرامش و امنیت خاطر برای خود داشته باشند و در آن عرصه ها با تعقیب اهداف و غایات کاملاً خصوصی و خالصانه، درجات مختلفی از صمیمیت را مطابق با میل خود با دیگر همنوعان برقرار کنند و به ویژه در عرصه ابراز عواطف، احساسات، شخصیت خود را شکوفا سازند.

در نظام حقوقی ایران از حریم خصوصی به صورت مشخص و معون حمایت نشده است همانند موضع نظام حقوقی اسلام، موضع حقوقی موضوعه ایران نسبت به حریم خصوصی یک موضع تحویل گرایانه است. در ایران حقوق آزادیهایی که تحت عنوان، حریم خصوصی قابل حمایت هستند غالباً بطور ضمنی و در بطن قواعد مختلف، هر چند بصورت ناقص، مورد حمایت قرار گرفته اند.

در چنین وصفی علاوه بر آنکه تدوین قانون حمایت از حریم خصوصی برای رفع خلأ قانونی در این باره ضرورت دارد، آگاهی دادن و اطلاع رسانی درباره مفاهیم و مصادیق حریم خصوصی و تجربیات سایر کشورها در زمینه حمایت از حق حریم خصوصی نیز می تواند تأثیر مهمی در مشخص شدن جایگاه این حق در روابط فردی و اجتماعی داشته باشد. لذا تبیین حدود حق حریم خصوصی و مقوله های مهم آن از اهداف مهم این پژوهش است.

این رساله در چهار فصل تنظیم شده است. در فصل نخست به کلیات بحث و واژه شناسی مفاهیم حریم خصوصی و سیر تحولات آن در فقه و حقوق موضوعه ایران و سایر کشورها اشاره شده و در فصل دوم به مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در فقه امامیه پرداخته ایم و در فصل سوم به مبانی و قلمرو حمایت کیفری از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران اشاره نموده ایم و در فصل چهارم به تزامن حریم خصوصی و حقوق عمومی پرداخته تا خاستگاه بحث حمایت کیفری از حریم خصوصی و صدور تلاقی آن مشخص و معلوم گردد.

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

۱-۱-۱ بیان مسئله

حریم خصوصی قلمروئی برای حق خلوت انسانهاست که با حقوق و آزادیهای فردی در بستر اجتماعی هم ریشه است. ماهیت آن با هویت و شخصیت انسانی پیوند دارد و لذا در طول تاریخ همپای رشد فکر و تمدن بشری، مفهوم و مصادیق آن متحول گردیده است. همان گونه که حقوق فطری برتر از اراده حکومتها به صورت غایت مطلوب برای انسان است و قانون گذار باید کوشش کند که آنها را بیابد و راهنمای خود قرار دهد، حریم خصوصی نیز امری فطری و لازمه حفظ حقوق انسانی است. البته اساساً حقوق بشر همزاد با خلقت انسانی به نحو طبیعی و فطری وجود داشته و در این راستا حقوق مرتبط با شخصیت انسانی، رابطه نزدیکتری با آن خواهند داشت. به همین دلیل حق حریم خصوصی از مهمترین مصادیق حقوق بشر است و در مبانی فقهی و دینی و اسناد بین المللی و نظامهای حقوقی اغلب کشورهای جهان مطرح و به رسمیت شناخته شده است و سابقه آن به نحو گسترده ای در تاریخ و ادبیات به چشم می خورد.

در منابع اسلامی هر چند این اصطلاح خاص به کار نرفته ولی نظیر بسیاری از عناوین دیگر می توان استنباط نمود که اصل و ضرورت آن مورد قبول واقع گردیده و از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) احکام آن قابل استنباط است و تحقیقات و بررسی های فقهی امامیه در مورد هر یک از مصادیق حریم خصوصی در ذیل یکی از ابواب سنتی فقه قرار گرفته است بدین لحاظ پراکندگی زیادی در این خصوص به وجود آمده است. به عنوان مثال منع نظاره کردن بر منزل

شخصی افراد که نقص حریم خصوصی منازل محسوب می گردد ، در انتهای کتاب دیات آمده است یا مورد ممنوعیت قذف و ایراد تهمت‌های ناروا به افراد که تعرض به حریم خصوصی است در ذیل کتاب حدود مورد بحث واقع شده است . برخی معتقدند که حریم خصوصی یک حق و امر ضروری است که از دیر باز مورد قبول فرهنگ‌های مختلف بوده ولی دلایل آن نزد صاحب نظران متفاوت است . در قوانین اساسی بسیاری از کشورها حریم خصوصی تحت این عنوان مطرح نگردیده ، بلکه مفاهیم مرتبط و مترداف با آن در اصول مختلف قانون مطرح و مورد پذیرش قرار گرفته است .

در ادبیات حقوقی ، حریم خصوصی را در چهار عنوان کلی مورد بحث قرار می دهند : منازل و اماکن خصوصی ، جسمانی ، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی .

امروزه با توسعه فن آوری و تسهیل به عمل آمده در دسترسی به اطلاعات ، تحول بزرگی در ماهیت و قلمرو حریم خصوصی پدید آمده است با نگرشی جدید ، می توان انواع مختلف حریم خصوصی را باز خوانی کرد . بر این اساس آنچه در بحث حریم خصوصی دارای نقش اصلی است همان اطلاعات شخصی و خصوصی افراد است. در حقیقت وقتی موضوع حریم خصوصی مطرح می گردد، نوعی مفهوم اطلاعات در آن مطرح می شود و گونه سایر امور مورد نظر از طریق قوانین دیگر مورد حمایت قرار می‌گردد . مثلاً آنچه به عنوان نقض حریم خصوصی منزل مطرح است، در اصل اطلاعات شخصی او است و گونه صرف ورود فیزیکی توسط سایر قوانین قابل حمایت است . اهمیت اطلاعات شخصی و تعیین قلمرو حریم خصوصی ، در زندگی چهره های عمومی مانند سیاستمداران و هنر پیشه های مشهور آشکارتر می شود . در بعضی جوامعی که بیش از حد نسبت به حریم خصوصی افراد معروف کنجکاوی صورت می پذیرد و حریم خصوصی آنان به طرق مختلفی نقض می شود افراد کمتری برای مناصب عمومی داوطلب می شوند زیرا تمایل ندارند که هدف رسانه ها قرار گیرند همینطور امروزه دولتها به بهانه حفظ امنیت و با هدف پیشگیری از وقوع جرم اقدام به نصب دوربین در اماکن عمومی می نمایند . گرچه این مقصود در بدو امر به نظر مطلوب می رسد ولی افراط در پیشگیری وضعی ، عملاً موجب مخدوش شدن آسایش و امنیت فردی می شود .

با توجه به اینکه انسانها نیازمند به خلوتی هستند که در سایه آن با آرامش و امنیت به فعالیتها و برنامه های خصوصی زندگی خود بپردازد و از مخاطرات و آسیبهایی که زوایای پنهان این حوزه از زندگی آنان را تهدید می کند در امان باشند، بنابراین ایجاد امنیت و اطمینان خاطر و مصونیت اشخاص از هر گونه تعرض به حریم خصوصی ایشان توسط دولت ، به عنوان نهاد قدرت عمومی از جمله بهترین حقوق اساسی و شهروندی است .

۲-۱-۱ ضرورت تحقیق

اساساً مفهوم حریم خصوصی ، به عنوان موضوعی میان رشته ای به انحاء مختلف و پیش از این، بدون ذکر نام در رشته های مختلف حقوق مطرح بوده است . حقوق عمومی از منظر حقوق اساسی و آزادی های فردی به آن نگریسته و حقوق بشر به عنوان حق طبیعی آن را ضروری دانسته و حقوق کیفری همسو با موضوعات خود ، به ویژه از لحاظ حمایت از آن و پیشگیری از نقض آن و نهایتاً اعمال مجازات به عنوان ضمانت اجراء با آن مواجه بوده است .

پدیداری فناوری اطلاعات و توسعه و فراگیر شدن اینترنت و رشد فضای سایبر در زندگی بشر ، تحولات زیادی در مفاهیم حقوقی ، جرائم و مجازاتها پدید آورده است . بگونه ای که باید ماهیت بسیاری از پدیده های حقوقی ، شیوه های مقابله با جرم ، روشهای پیشگیری و واکنش های اجتماعی باز خوانی گردد . از سوی دیگر ، حفظ امنیت در دنیای پیچیده کنونی و مقابله با تروریسم ، پولشویی ، جرائم سازمان یافته و نظایر آن ، دستاویزی برای نقض حریم خصوصی اشخاص توسط دولتها شده است تا آنجا که موجب تصویب قوانینی مانند " قانون میهن دوستی " در آمریکا شده است .

امروزه حریم خصوصی از موضوعات مهمی است که هر یک از افراد جامعه به نوعی با آن سروکار دارند زیرا امکانات دستیابی به اطلاعات دیگران از طریق اشخاص عادی و نیز دولت امری کاملاً امکان پذیر گردیده است وسایل استراق سمع و شنود و تراشه های الکتریکی و ... زندگی ساده و آرامش روانی اشخاص را مخدوش نموده اند و چنانچه مهار قانونی و ابزارهای حقوق بشر به مدد

انسانیت نشتابند امنیت انسانها به طور کامل از بین خواهد رفت و در حقیقت تهدید علیه حریم خصوصی شبیه خطر بمب هسته ای است که زندگی بشر را مختل می سازد .

۳-۱-۱ اهداف پژوهش

یکی از اهداف این رساله تبیین علمی جایگاه حریم خصوصی در فقه امامیه است و بیان اینکه امنیت به معنای مصون بودن مطلوبها و مختصات حیات فردی شخص به ویژه امنیت حریم زندگی انسان میباشد که از مهمترین مطلوبهای بشر است .

باید دانست که در یک جامعه قانونمند و مردم سالار لازم است که قوانینی به صورت دقیق و جامع حدود و مرزهای آزادی و اختیار اشخاص در روابط خود با یکدیگر را مشخص نمایند تا سود جویان نتوانند در پناه خلاءها و ابهامات قانون به کامیابی و پیشبرد مطامع خود بپردازند .

یکی دیگر از اهداف پژوهش حاضر بررسی تحلیلی حق افراد در بهره مندی از حریم خصوصی و شناخت نیازهای جامعه و اولویت های آن با جهت گیری کلی ، استفاده از تجارب کشورهای دیگر و البته با تاکید بر لزوم بومی نمودن و منطبق نمودن نتایج حاصل با نظام حقوقی کشور می باشد .

در آخر می توان هدف اولیه و اصلی این پژوهش را تبیین جایگاه حریم خصوصی و حمایت از حریم خصوصی در فقه امامیه و حقوق ایران دانست .

۴-۱-۱ پیشینه تحقیق

اساساً طرح موضوع حریم خصوصی در جامعه حقوقی به عنوان مفهومی مستقل و سازمان یافته کمتر از یک قرن سابقه دارد. لکن به خاطر تهدیدات گسترده ناشی از پیشرفت تکنولوژی این موضوع به سرعت جایگاه خود را در میان نهادهای سنتی حقوق پیدا نموده است لیکن با وجود نیاز مبرم به حمایت از حریم خصوصی ، کتبی با این عنوان مستقل ارائه نشده است .